

Blikvangers

Met enige regelmaat verschijnen er publicaties die (mede) geschreven zijn door medewerkers van EDventure, LOPON² of SLO. Deze publicaties zijn - tenzij anders vermeld - gratis te downloaden.

Geraakt door prentenboeken.

Effecten van het gebruik van prentenboeken op de sociaal-emotionele ontwikkeling van kleuters.

Door: Kwant, A. (2011).
Stichting Lezen reeks 18. Delft: Eburon.

Kleuters krijgen complexe emoties als verlegenheid en jaloezie beter in de gaten als leerkrachten zich meer opstellen als mee-lezer dan als voorlezer bij het lezen van prentenboeken. Dat blijkt uit onderzoek van Aletta Kwant, die op 10 november 2011 aan de Rijksuniversiteit Groningen is gepromoveerd. Promotor was prof. dr. C.M. de Gopper, copromotor dr. J. Berenst. Kwant ontwikkelde een specifiek voorleesprogramma en onderzocht welke prentenboeken het meest geschikt zijn voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van kleuters. Dat prentenboeken een positief effect hebben op de taalontwikkeling van kleuters was al langer bekend. Aletta Kwant toont nu aan dit ook geldt voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van jonge kinderen. Voorwaarde hierbij is dat leerkrachten de juiste prentenboeken gebruiken en in staat zijn om hierover een gelijkwaardig gesprek met de kleuters te voeren.

De gangbare 'uitlokingsstrategie' van vragen stellen door de leerkracht tijdens voorleessessies leidt niet altijd tot de juiste interactie tussen leerkracht en kinderen, aldus Kwant. "Door zelf lezersreacties te geven plaatst de leerkracht zich als medelezer naast de leerlingen, wat een gelijkwaardiger gesprek oplevert," verduidelijkt ze. Haar onderzoek heeft geleid tot zogenoemde 'sleutels' bij een set geselecteerde boeken, waarmee leerkrachten kunnen werken. Kwant: "De lezersreacties van de leerkracht vormen hierbij de eerste aanzet tot een gesprek. Daarna helpen gespreksstimulerende aanwijzingen zoals vervolgvragen de leerkracht verder om in gesprek te gaan met de kinderen." Voor het onderzoek heeft een panel van experts eerst criteria ontwikkeld waarmee prentenboeken geselecteerd konden worden. Daarna analyseerde Kwant de inhoud van de boeken. De resultaten van de analyse heeft Kwant vervolgens gebruikt bij de ontwikkeling van een voorleesprogramma met specifieke voorlees- en gespreksaanwijzingen voor leerkrachten. Met het nieuwe voorleesprogramma bleken met name complexe emoties beter herkend te worden.

'Zo doen wij dat nu eenmaal'.

Literatuuropvattingen op open protestants-christelijke basisscholen.

Door: Koeven, E. van (2011). Delft: Eburon.

Erna van Koeven, docent Nederlands/onderzoek van de Lerarenopleiding Basisonderwijs van Hogeschool Windesheim te Zwolle, heeft op 16 november 2011 haar proefschrift verdedigd aan de VU in Amsterdam. Promotoren waren professor D.H Schram (letteren VU Amsterdam) en professor M.L.L. Volman (pedagogiek UVA). Copromotor was dr. Y.A.M. Leeman (verbonden aan de Universiteit voor Humanistiek in Utrecht en lector op Windesheim).

De aanleiding voor het proefschrift van Van Koeven was haar constatering dat het met regelmaat voorkomt dat op open protestants-christelijke basisscholen populaire kinderboeken, die bijvoorbeeld over tovenarij gaan, niet worden aangeschaft. Een derde van alle basisscholen in Nederland is protestants-christelijk. Het merendeel daarvan is open protestants. Dat zijn scholen met een levensbeschouwelijk gemengde leerlingpopulatie en een open visie op hun identiteit.

Deze selectie van boeken is opmerkelijk in het licht van de protestantse leertraditie, waarin niet het verbieden van boeken, maar het leren kiezen ervan belangrijk is. Ook is het de vraag of het levensbeschouwelijk selecteren van boeken past bij de

identiteit van open protestants-christelijke scholen en de opdracht die scholen hebben leerlingen voor te bereiden op het kritisch en autonoom deelnemen aan een plurale samenleving.

Op vier open pc basisscholen is Erna van Koeven nagegaan welke literatuuropvattingen er leven. Er zijn in het oogspringende overeenkomsten. Teamleden richten zich vooral op de technische kant van het leesonderwijs. Boeken zijn voor hen dikwijls gemakkelijk vervangbare leermiddelen. Beslissingen over het kiezen van boeken komen ad hoc en niet openlijk tot stand. Ook het werken met boeken is niet geënt op een gemeenschappelijke pedagogische en levensbeschouwelijke visie of op kennis van de protestantse leertraditie. De gang van zaken op de scholen is eerder verbonden met een vage, 'identiteitssfeer' die moeilijk anders verwoord kan worden dan als 'Zo doen wij dat nu eenmaal'.

Mondelinge taalvaardigheid in het basisonderwijs.

Een inventarisatie van empirisch onderzoek.

Door: Bonset, H. & Hoogeveen, M. (2011). Uitgave: Enschede: SLO.

In deze publicatie staan de resultaten van de zesde literatuurstudie binnen het project *Het Taalonderwijs Nederlands Onderzocht* (HTNO). Deze studie behandelt het domein mondelinge taalvaardigheid.

Achtereenvolgens komen onderzoeken aan de orde die gericht zijn op: doelstellingen, beginsituatie van de leerling, onderwijsleermateriaal, onderwijsleeractiviteiten, instrumentatie en evaluatie. Een korte nabeschuiving geeft inzicht op de vraagstelling en de conclusies van het onderzoek.

Taalontwikkelen in een doorlopende lijn

Van peutereducatie naar kleuteronderwijs: handleiding professionalisering taal en jonge kind.

Door: Smits, M. & Langberg, M. (2011). Uitgave: Enschede: SLO.

Deze handleiding is geschreven voor en met leidsters en coördinatoren in de kinderopvang en peuterspeelzalen en leerkrachten van groep 1 en 2. Het gezamenlijke ontwikkeltraject had als doel het werken in de speelzalen en de basisschool beter op elkaar af te stemmen en een doorlopende (taal)leerlijn te ontwikkelen die door het veld wordt gedragen en in het veld is uitgetoetst en van voorbeelden is voorzien. De bedoeling van deze handleiding is om collega-leidsters en leerkrachten een gemeenschappelijke kennisbasis te bieden en daarmee jonge kinderen in de kinderopvang, peuterspeelzalen en basisscholen vergelijkbare (taal) ontwikkelingskansen bieden.

Leerstoflijnen begrippenlijst en taalverzorging beschreven.

Uitwerking van het referentiekader Nederlandse taal voor het domein begrippenlijst en taalverzorging op de basisschool.

Door: Beek, A. van der & Paus, H. (2011).
Uitgave: Enschede: SLO.

Langs welke wegen zijn de referentieniveaus 1F en 1S/2F te bereiken? Hoe kan de opbouw zijn van de leerstof voor de verschillende domeinen over de groepen 1 tot en met 8? In een serie van vier publicaties - waarvan er inmiddels drie gereed zijn - biedt SLO uitwerkingen voor het leesonderwijs, schrijfonderwijs, begrippenlijst en taalverzorging, en mondelinge taalvaardigheid. Met deze uitwerkingen worden mogelijke routes naar de referentieniveaus 1F en 1S/2F voor taal inzichtelijk gemaakt en kunnen leraren grip krijgen op de leerstof voor hun groep. In de zomer van 2011 verscheen het deel over het vierde domein van het taalonderwijs: de begrippenlijst en taalverzorging. Dat domein bestaat uit twee delen. De begrippenlijst omvat begrippen die leerlingen moeten kennen en kunnen hanteren om over taal en taalverschijnselen te kunnen denken en spreken. Bij taalverzorging gaat het om kennis die in dienst staat van een verzorgde schriftelijke taalproductie, in casu spelling en interpunctie. Met behulp van de leerstoflijnen voor het domein begrippenlijst en taalverzorging

kunnen teams en begeleiders het aanbod afstemmen op de behoefte van de leerlingen en gezamenlijk reflecteren op hun aanbod, eventueel in relatie tot de methode. De leerstoflijnen zijn in schema weergegeven voor de groepen 1/2, 3/4, 5/6 en 7/8 en worden gevolgd door een beschrijving van de algemene kenmerken, didactiek en karakteristieken.

Engels in het basisonderwijs.

Vakdossier.

Door: Thijs, A., Trimbos, B., Tuin, D., Bodde, M. & De Graaff, R. (2011).
Uitgave: Enschede: SLO.

Dit vakdossier bevat een beschrijving van de stand van zaken van Engels in het basisonderwijs (Eibo). Hoofdstuk 1 geeft een overzicht van de beleidsontwikkelingen en gaat in op de verschillende generaties kerndoelen. In hoofdstuk 2 wordt de lespraktijk beschreven. Wanneer starten scholen met Engels, hoeveel tijd wordt er wekelijks aan besteed, hoe wordt Engels gegeven, met welk materiaal en welke toetsen? Hoofdstuk 3 gaat in op de opleiding en toerusting van leerkrachten, zowel wat de didactische als de linguïstische vaardigheden betreft waarover huidige en toekomstige leerkrachten bij voorkeur zouden moeten beschikken. Hoofdstuk 4 belicht de tendens om eerder dan in groep 7 met

Engels te starten en wat dit betekent, onder andere met het oog op doorstroming naar het voortgezet onderwijs. Hoofdstuk 5, ten slotte, plaatst de stand van zaken wat betreft Eibo in internationaal perspectief en doet enkele aanbevelingen om de kwaliteit van de praktijk van Eibo te verbeteren.

Beheersingsdoelen voor jonge kinderen

Er is vraag naar handvatten om te werken aan een goede aansluiting van voor- naar vroegschoolse educatie en vervolgens een vloeiende overgang naar de schoolse situatie. Daarom heeft SLO in samenwerking met de UvA zogenaamde beheersingsdoelen ontwikkeld. Deze (beheersings)doelen taal en rekenen zijn afgeleid van de referentieniveaus die sinds augustus 2010 van kracht zijn in het basisonderwijs (zie www.taalenrekenen.nl). Met deze doelen kunnen voorschoolse instellingen en scholen hun doorgaande lijn versterken en op die manier een bijdrage leveren aan het verlagen van de onderwijsdrempels. Het doel is daarnaast om het inhoudelijk repertoire van pedagogisch medewerkers en leerkrachten te vergroten en te versterken, zodat zij inhoudelijk verantwoorde keuzes kunnen maken en uitvoeren voor een rijk aanbod aan jonge kinderen.

Vernieuwde website Centrum voor Taal en Onderwijs

CT&O, het Vlaamse expertisecentrum voor taalonderwijs heeft een nieuwe website: www.cteno.be.

Voor elk niveau van taalonderwijs kan men hier voor allerlei informatie terecht: of het nu gaat om lesmaterialen, onderzoek, nascholing, of nieuwe publicaties.

Ze kunnen niet meer spellen.

Kan de Taalunie er wat aan doen? (2011). Den Haag: Nederlandse Taalunie.

Deze publicatie geeft een status quo van het spellingonderwijs in Nederland en Vlaanderen en noemt enkele maatschappelijke ontwikkelingen die mogelijk invloed hebben op spelgedrag. Daarnaast bevat de publicatie ook een tiental essays over spellingonderwijs van o.a. Jan T'Sas en Ad Bok, ...

Evalueren om te leren.

Toetsen en beoordelen op school.

Bussum: Coutinho.

Castelijns, J., Segers, M.S.R., Struyven, K., Martens, R.L., Dochy, F., Tillema, H.H.(2011).

Dit boek biedt (aankomende) leraren theoretische achtergronden, praktijkvoorbeelden, handvatten en praktische instrumenten om leerlingen te helpen in hun ontwikkeling. De benadering van evaluatie, die 'Evalueren om te Leren' wordt genoemd, staat centraal in dit boek. De actieve rol van leerlingen hierin wordt sterk benadrukt.

www.onderwijsdatabank.nl

De Onderwijsdatabank, een van de initiatieven van EDventure, is een digitaal kenniscentrum voor het primair onderwijs in Nederland (www.onderwijsdatabank.nl). Het informatiesysteem wordt gebruikt door leerkrachten, onderwijsadviseurs, logopedisten, psychologen, orthopedagogen, remedial teachers, intern begeleiders en alle overige betrokkenen bij het onderwijs. Actuele en voor het primair onderwijs relevante publicaties, worden beschreven in deze databank: boeken, tijdschriftartikelen, leermiddelen, audiovisuele media, toetsen en tests, educatieve software, internetsites, maar ook digitale documenten die full text te lezen zijn. Ook het volgende recente beeldmateriaal van Leraar24 is opgenomen in de Onderwijsdatabank:

Lezing: resultaat met taal [Video]

Leraar 24

Amos van Gelderen geeft een algemene voordracht over de meest recente en relevante wetenschappelijke ontwikkelingen in met name het schrijfonderwijs. Amos van Gelderen is senior onderzoeker aan het SCO-Kohnstamm Instituut van de Universiteit van Amsterdam en lector taalverwerving en taalontwikkeling aan de Hogeschool Rotterdam. Hij is onder meer betrokken bij onderzoek naar effectieve methoden voor de ontwikkeling van lees- en schrijfvaardigheden en voor het toetsen van deze vaardigheden.

Betekenisvol taalonderwijs [Video]

Leraar24

Op de basisscholen de Ster, de As Soehhaf en de Goeman Borgesius in Amsterdam wordt gewerkt met betekenisvol taalonderwijs. Zo worden de taalles over mode en de geschiedenisles over mode gecombineerd om zo te werken aan de taaldoelen. Door taal en zaakvakken te combineren, krijg je ruimte om meer en breder taalonderwijs te creëren. Met behulp van ABC-Onderwijsadviseurs wordt die ruimte ingezet om de taaldoelen beter te bereiken. De taaldoelen worden met de aanpak niet alleen tijdens de taallessen gerealiseerd, maar ook tijdens de thematische activiteiten rond het zaakvak. Voordelen die verder worden genoemd, zijn onder andere: Kinderen worden actiever, werken samen en spreken elkaar aan; ze gaan ook thuis met een onderwerp door, dat hoor je van ouders. De kinderen stellen meer vragen, lezen meer, onthouden meer en concentreren zich beter. Ook voor de leraar zelf zijn er voordelen. Ze noemen bijvoorbeeld dat hun didactische vaardigheden beter worden benut en ontwikkeld.